

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการศึกษา

5.1.1 ด้านประวัติความเป็นมาของฝ่ายท่าศาลา การศึกษาครั้งนี้ทำให้ทราบถึงประวัติความเป็นมาของฝ่ายท่าศาลา การบริหารจัดการเหมืองฝายที่ออกแบบสร้างขึ้นโดยการนำของพลูคำในสมัยของเจ้าแก้วนครอุปการครองเมืองเชียงใหม่ ฝ่ายแห่งนี้ปัจจุบันมีความยาว ทั้งหมด 90 เมตร เป็นฝายชาวบ้านขนาดใหญ่ที่พัฒนามาจากฝายที่สร้างด้วยไม้และวัสดุจากธรรมชาติราวปี 2464 ต่อมาได้มีการปรับเปลี่ยนจากไม้และวัสดุธรรมชาติเป็นหินทั้งในปี พ.ศ.2527 หลังจากนั้นในปี พ.ศ. 2534 ฝ่ายท่าศาลาได้ทำการซ่อมแซมโดยใช้ปูนซีเมนต์ผสมกับทรายและหินบรรจุกระสอบนำไปวางเรียงตามแนวฝายเดิม ปัจจุบันได้มีการซ่อมครั้งใหญ่เมื่อวันที่ 4-11 กุมภาพันธ์ 2553 ฝ่ายแห่งนี้มีประวัติความเป็นมาที่มีความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมกับคนจำนวนมาก การบริหารและจัดการสมาชิกที่ได้รับผลประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมที่เป็นสมบัติสาธารณะได้อย่างเหมาะสม ยุติธรรมและอย่างทั่วถึง ภายใต้ กฎ กติกาที่เอื้อต่อความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมตั้งแต่ยุคแรกการเริ่มสร้างฝาย พัฒนาการของฝายท่าศาลาได้ปรับเปลี่ยนตามยุคสมัย แต่สิ่งที่ปรากฏให้ทุกภาคส่วนได้เรียนรู้ คือ ความสามัคคีของกลุ่มคนในลุ่มน้ำเดียวกัน ที่ช่วยกันปกป้องและรักษาระบบนิเวศของป่าต้นน้ำ ภูมินิเวศของชุมชนในพื้นที่รับน้ำ การบริหารจัดการที่ใช้แนวทางของระบอบประชาธิปไตยและธรรมาภิบาล ทำให้ระบบเหมืองฝายมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ฝ่ายแห่งนี้มีอายุยาวนาน แต่ระบบเหมืองฝายเป็นนวัตกรรมร่วมสมัยและมีจิตวิญญาณของมนุษย์ที่ใช้ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมร่วมกันได้อย่าง สันติและอย่างยั่งยืน

5.1.2 ความคิดเห็นของสมาชิกเหมืองฝายท่าศาลาต่อ โครงการสร้างประตูระบายน้ำ โครงการสร้างประตูระบายน้ำเป็นเทคโนโลยีทางวิศวกรรมชลประทานสมัยใหม่ มีการออกแบบโครงสร้างที่แข็งแรง สามารถสร้างทดแทนฝายเดิมได้ ทั้งนี้จะต้องทำการการศึกษาอย่างมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน สมาชิกเหมืองฝายท่าศาลาเห็นว่าฝายแห่งนี้ยังสามารถตอบสนองและเอื้อประโยชน์ต่อสมาชิกได้ตลอดทั้งปี สร้างความมั่นคงและรายได้ให้กับครอบครัว ดันทุนน้ำค่าและค้ำค่า ทั้งในอดีตที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน ฝ่ายท่าศาลาแห่งนี้ยังไม่ปรากฏเหตุการณ์ที่รุนแรง สร้างความเสียหายใดๆ อาจจะมีบ้างแต่เป็นเพียงกลุ่มคนส่วนน้อยเท่านั้น ฝ่ายท่าศาลายังทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลให้กับสมาชิกเหมืองฝายและพื้นที่รับน้ำ นอกจากนั้นยังได้รับความ

ร่วมมือให้การสนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์และงบประมาณจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ทำการซ่อมแซมฝาย ทำศาลา เพื่อสามารถรองรับการวิกฤตของน้ำตามที่รัฐบาลได้ประกาศให้ทุกภาคส่วนได้รับทราบแล้ว แสดงในภาพ 28 – ภาพ 29 จึงไม่มีความจำเป็นต้องรื้อฝายทำศาลาในขณะนี้ และไม่เห็นด้วยกับการรื้อฝายหนองผึ่งและฝายวังตาล เพื่อสร้างประตูระบายน้ำ เพราะจะส่งผลกระทบต่อคนจำนวนมาก และทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมเป็นบริเวณกว้าง

ภาพ 28

ภาพ 29

ภาพ 30

ภาพ 31

ภาพ 28 – ภาพ 31 แสดงสมาชิกเหมืองฝายทำศาลาช่วยกันซ่อมแซมฝายเมื่อวันที่ 4-11 กุมภาพันธ์ 2553 หลังจากการซ่อมแซมแล้วทำให้ปริมาณน้ำมีเพียงพอสำหรับแบ่งปันน้ำให้กับสมาชิกในฤดูแล้งที่จะมาถึงนี้

5.2 อภิปรายผลการศึกษา

ฝายท่าศาลาเป็นสิ่งก่อสร้างที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ เพื่อการดำรงชีวิตที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและประกอบกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน ตั้งแต่กลุ่มคนขนาดเล็กจนถึงกลุ่มคนจำนวนมากในการใช้ทรัพยากรที่เป็นสมบัติสาธารณะอย่างมีส่วนร่วมของทุกคนที่เกี่ยวข้อง สอดคล้องกับแนวคิด การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีส่วนร่วม เพราะฝายแห่งนี้มีจำนวนสมาชิกจำนวนมากที่ครอบคลุมพื้นที่ถึง 6 เทศบาล รวม 32,000 ไร่ ด้วยการออกแบบฝายเพื่อการบังคับทิศทางน้ำให้ไหลผ่านลำเหมืองแบบรางเปิดธรรมชาติไปยังชุมชนต่างๆ ตามลักษณะของภูมิศาสตร์กายภาพ ทำให้น้ำไหลเข้าไปในพื้นที่รับน้ำได้อย่างทั่วถึง โดยไม่ต้องใช้อุปกรณ์ใดๆ นอกจากนั้นน้ำยังสามารถไหลล้นสันฝาย ภาพ 32 – ภาพ 33 เพื่อแบ่งน้ำให้กับฝายตอนล่างต่อไป การคิดค้นและการออกแบบดังกล่าวได้นำเอาแนวคิด ภูมิศาสตร์กับการพัฒนาอย่างยั่งยืน แนวคิด เหมืองฝาย นิเวศวัฒนธรรมและระบบการจัดการทรัพยากร เพราะฝายท่าศาลาที่สร้างขึ้นสามารถสร้างประโยชน์ทั้งทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อระบบนิเวศให้คงอยู่จนถึงปัจจุบันนี้

ภาพ 32

ภาพ 33

ภาพ 32 การแบ่งน้ำจากลำเหมืองหลักฝายแม่ฟ้าผ่าลอดผ่านถนนคูขนานรางรถไฟ เชียงใหม่-ลำพูน และถนนซูบเปอร์ไฮเวย์เชียงใหม่-ลำปาง ไปยังพื้นที่รับน้ำตำบลชมพู
ภาพ 33 น้ำจากลำเหมืองฝายท่าศาลาทุกสายมารวมกันในลำน้ำแม่กวง ซึ่งทำเป็นฝายน้ำล้น ให้น้ำไหลผ่านไปได้ เพื่อแบ่งน้ำให้กับตอนล่าง

ภาพ 34 ธรรมชาติริมแม่น้ำแม่กวง

ภาพ 35 สภาพสองฝั่งลำเหมืองฝายท่าศาลา

ภาพ 34 ธรรมชาติริมแม่น้ำแม่กวงและภาพ 35 สภาพธรรมชาติสองฝั่งลำเหมืองฝายท่าศาลา เป็น การรักษาความสมดุลของระบบนิเวศ ถึงแม้ว่าจะมีการปรับปรุง แต่ก็กลมกลืนกับของเดิม ฝายท่า ศาลาจึงเป็นการนำเอาแนวคิด ระบบเหมืองฝาย ภูมิปัญญาในการจัดการน้ำที่คำนึงถึงระบบนิเวศ และสอดคล้องกับการรักษาสีเขียวแวดล้อมเข้าด้วยกัน งานวิจัยด้านการจัดการน้ำด้วยระบบเหมืองฝาย เป็นการที่มนุษย์กับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะการจัดการน้ำและ ทรัพยากรอื่นๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกัน โดยสาระสำคัญเพื่อให้มนุษย์สามารถพึ่งพาและดำรงชีวิต ควบคู่กับทรัพยากรเหล่านั้นให้ยาวนานที่สุด เหมืองฝายชาวบ้านเป็นรูปแบบของกลุ่มที่อาศัย ธรรมชาติเพื่อสร้างประโยชน์ด้านการใช้น้ำตามที่ต้องการ โดยอาศัยศักยภาพของภูมิศาสตร์กายภาพ ของพื้นที่นั้นๆ มีคณะกรรมการบริหารจัดการ กฎกติกาของการอยู่ร่วมกัน การใช้ การดูแล ทรัพยากรน้ำในกิจกรรมต่างๆ ที่สำคัญ สมาชิกที่ใช้ทรัพยากรสาธารณะร่วมกันจะต้องถือปฏิบัติ การ ไม่ทำกิจกรรมใดๆ ที่จะส่งผลกระทบต่อทรัพยากรเหล่านั้น เข้าใจการอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติ โดยเฉพาะความบอบบางของระบบนิเวศของป่าทุกป่าและป่าที่เป็นต้นกำเนิดของน้ำ นอกจากนั้น ยังมีการรักษาให้ทรัพยากรเหล่านั้นคงอยู่ทั้งปริมาณและคุณภาพตลอดทั้งปี ระบบเหมืองฝายท่า ศาลาจึงเป็นแบบอย่างของการใช้ทรัพยากรร่วมกันได้อย่างเหมาะสมที่สุด นอกจากนั้นระบบเหมือง ฝายยังมีการดูแลรักษาความสมดุลของธรรมชาติ มีกฎเกณฑ์ทางสังคมที่ทุกคนยอมรับ จึงทำให้ฝาย ท่าศาลาแห่งนี้ยังคงอยู่จนถึงปัจจุบัน เป็นการจัดการด้านทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมอย่างชาญ ฉลาดและอย่างยั่งยืน

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ระบบเหมืองฝายชาวบ้านทำศาลา เป็นระบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะการบริหารจัดการน้ำที่สืบทอดแนวคิดระหว่างมนุษย์กับการจัดการ สิ่งแวดล้อม มีประวัติความเป็นมายาวนาน มีความเชื่อมโยงระหว่างทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม กับผู้ใช้ทรัพยากรเหล่านั้นอย่างลึกซึ้ง สมาชิกเหมืองฝายและคณะกรรมการบริหารจัดการเหมือง ฝายทำศาลา เสนอแนะให้ทุกภาคส่วนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญสนับสนุน ช่วยเหลือฝายแห่งนี้ เพราะทรัพยากรน้ำในสถานการณ์ปัจจุบันเป็นเรื่องที่จำเป็นและเร่งด่วนที่ต้อง รีบดำเนินการ ส่วนการเปลี่ยนแปลงใดๆ ย่อมมีผลกระทบ แต่การเปลี่ยนแปลงใดๆ ที่เกิดขึ้น ย่อม นำไปสู่ในสิ่งที่ต้องการที่ได้ทำการศึกษา คัดกรองครบถ้วนทุกด้าน เป็นความต้องการของผู้ที่มีส่วน ได้ส่วนเสีย เสริมสร้าง พัฒนาการและต่อยอดตามยุคสมัยจากของเดิมที่มีอยู่ เพิ่มพลังสู่ความ เข้มแข็งให้กับสังคมและชุมชน มากกว่าที่มีการเปลี่ยนแปลงใดๆ นำไปสู่ความขัดแย้ง สร้างความ แยกแยกในสังคม ดังที่ปรากฏอยู่ทุกวันนี้

5.3.2 การศึกษาครั้งนี้เป็นเพียงการศึกษาตัวแทนกลุ่มเหมืองฝายทำศาลาจำนวนหนึ่ง เท่านั้น ถึงแม้ว่าผลของการศึกษาครั้งนี้พบว่า มีจำนวนผู้ที่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วยและไม่แน่ใจกับ โครงการสร้างประตูประบายน้ำก็ตาม แต่ยังมีประชาชนจำนวนมากที่มีส่วนได้ส่วนเสียจากฝายทำ ศาลา ควรศึกษาให้ครอบคลุมทุกกลุ่มและครอบคลุมทุกพื้นที่ จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่เกี่ยวข้องและ ทุกภาคส่วน ในการบริหารจัดการน้ำได้อย่างเหมาะสมและอย่างยั่งยืนต่อไป

จากการศึกษาครั้งนี้ทำให้ผู้ศึกษาได้ค้นพบชุมชนเหมืองฝายทำศาลาที่มีความรักและ ห่วงแหนทรัพยากรที่เป็นสมบัติหน้าหมู่บ้าน มีความรักสามัคคีและร่วมแรงร่วมใจกันดูแลรักษาฝายทำ ศาลาด้วยจิตวิญญาณเป็นเวลานานกว่า 200 ปี กระแสของการแย่งชิงทรัพยากรน้ำ การทำลายและ ผลกระทบสิ่งแวดล้อม การพัฒนาแห่งรัฐในยุคปัจจุบัน ที่มุ่งเน้นการยึดครองอำนาจและทรัพยากรที่ เป็นสมบัติสาธารณะ แต่ชุมชนฝายทำศาลาแห่งนี้ ได้ปกป้องรักษาฝายทำศาลาไว้ให้ลูกหลานสืบทอด ต่อไปอีกนานแสนนาน